

3. *Каменская О. Л.* Текст и коммуникация. / О. Л. Каменская. — М.: Наука, 1990. — 152 с.
4. *Коваль А. П.* Культура ділового мовлення. Писемне та усне ділове спілкування / А. П. Коваль. — К.: Вища шк., 3-тє вид., 1982. — с.56 — 57.
5. *Методичні рекомендації щодо застосування ДСТУ 4163-2003 «Державна уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів»* — К.: УНДІАСД, 2004. — 62 с.
6. *Радзівєвська Т. В.* Текст як засіб комунікації / Т. В. Радзівєвська. — К.: Вид-во АН України, 1993. — 191 с.

УДК 007:304:001

Побідаш І. Л.,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри видавничої справи та редагування
Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету
України «КПІ»*

ФОЛЬКЛОР ЯК КОМУНІКАЦІЙНИЙ ФЕНОМЕН

У статті проаналізовано фольклор як комунікаційний канал.

Ключові слова: комунікація, фольклор, комунікаційний канал, інформація.

Постановка проблеми. Комунікація — особливий тип людської діяльності. Він має свої закони і правила, свій характер, свої усталені форми та моделі. В аспекті знакових систем комунікація постає як процес, в якому учасники оперують значеннями за допомогою символічних повідомлень. Тому кожна соціальну дію можна розглядати як комунікаційну, таку, яка містить і виражає певну інформацію.

Надзвичайно важливими були дослідження фольклору, як-от: збирання, записи текстів, укладанням пісенників, аналіз лексичного або образного навантаження фольклорних текстів, жанровий розподіл тощо. Нині усна народна творчість має узагальнюватися в соціокультурному, філософському, комунікативному (наприклад, комунікативність як визначальну рису фольклору, якій підпорядковано і зміст, і форму повідомлень-текстів, розуміє [2]) тощо аспектах.

Згадаймо з цього приводу творчість П. Чубинського (вражаючий обсяг і глибина дослідницьких праць «Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край», «Очерк народных юридических обычаев и

понятий в Малороссии» та інших). Він записав майже чотири тисячі обрядових пісень, триста казок, у шістдесяти місцевостях зафіксував і опрацював говірки, звичаї, повір'я, прикмети. З книг волосних та земських судів, староств та управ вибрав безліч матеріалів, які представляли характерні типи відносин між людьми, звичаєвого права тощо.

Його творчий підхід, особливий погляд продовжено в українській нації. Наприклад, цікавими є дисертація зі спеціальності філософія права О. Л. Чернобай «Філософія фольклорного права» [8], стаття Л. Ф. Омельченко, В. О. Самохіна «Фольклор як символічна взаємодія комунікантів» [6], дослідження В. Кравчик-Василевської «Електронний фольклор як явище цифрової культури» [4].

Метою нашого дослідження є аналіз фольклору як наскрізного комунікаційного каналу народу. *Об'єктом* нашого дослідження є фольклор. *Предметом* — комунікаційна суть фольклору. Цінність досліджень фольклорного матеріалу з точки зору комунікаційних можливостей підкреслюється Т. Осіповою, І. Гунчиком, О. Дуденко, Н. Головіною та іншими дослідниками.

Результати. На наш погляд, фольклор є беззаперечно комунікаційним каналом людства, ба більше — єдино незалежним, об'єктивним, вивіреном, правдивим, оскільки охоплює чимало процесів взаємодії: інформаційний (обмін інформацією), інтерактивний (зв'язки і впливи учасників), перцептивний (сприйняття органами чуттів). До того ж фольклор об'єднує людство (націю, рід, родину) в єдине комунікативне ціле за історичними вертикаллю та горизонталлю, себто за історичними часовими та просторовими показниками. Отже, фольклор — це реальний суспільний процес. *Це вербальна символічна взаємодія людей.* Таким чином, ми маємо, з одного боку, застосовуючи термінологію Мірчі Еліаде, «повернення назад», в сакральний простір і час для того, щоб винести сенси минулого в так звану нашу реальність і переповісти свою подорож одноплемінникам [7]; з іншого боку, фольклор і є реальністю, адже ми перебуваємо і творимо цю колісь у майбутньому реальність.

Фольклор, окрім *ідентифікаційної, мислетворчої, гносеологічної, діалектичної, суспільно-організаційної, націотворчої, культурологічної, репродуктивної, виховної, терапевтичної, духовно-катарсичної, магичної, гедоністичної, естетичної, експресивної* тощо функцій, виконує ще й інформативну (триває обмін між поколіннями інформацією щодо історії, теологічних знань, видатних осіб свого часу, традицій та звичаїв побутового життя, моральних та юридичних знань тощо), пізнавальну (народ адекватно сприймає і розуміє повідомлення, бо мислить у форматі «фольклорного тексту», розуміє/знає його код — систему відповідностей між значенням повідомлення та формою),

емотивну (за допомогою народної творчості люди обмінюються емоціями та водночас впливають на емоційний стан), *спонукальну* (народна творчість заохочує до пізнання та виконання певних дій), *ціннісно-нормативну* (за допомогою фольклору формуються або ж корегуються цінності та норми життя, поведінки, буття).

У структурі комунікації будь-якого типу виокремлюють елементарні компоненти та засоби комунікації. Фольклор не виняток. До елементарних компонентів комунікації у межах «фольклорного буття» належать: адресант (автор) — народ; адресат — людина/ народ; повідомлення — у фольклорному повідомленні усі засоби виступають в єдності, створюючи синтезований синкретичний смисл; канал комунікації — передавання інформації усним шляхом (у сучасному вимірі ще й писемно); інформаційний шум (порушення або деформації повідомлення, наприклад варіативність фольклорних текстів); фільтри (соціокультурні, ідеологічні, психічні, фізичні тощо); контекст і ситуація (місце комунікації, кількість учасників, неофіційність тощо).

До речі, Е. Кравчик-Василевська вважає, що, на відміну від сучасного фольклору, давній мав локальний вимір, тому сильно впливав на самоідентифікацію середовища і групи [4]. Це правильно, однак зауважимо, що він й донині впливає на самоідентифікацію середовища, радше народу, нації. Саме давній фольклор (використовуючи термінологію В. Кравчик-Василевської) донині проявляється на різних функціональних зрізах: через сюжетне запозичення, введення у літературні тексти, музичні твори, малярське мистецтво, дизайн, моду тощо мотивів та образів. Зауважимо, що фольклор — це завжди, на наше глибоке переконання, ключ до пізнання (втілення та одухотворення = відродження, пробудження) таїн духовної генетичної пам'яті етносу. Фольклор — це колективна, поспільна, щоденна форма і спосіб буття й діяльності на основі розумних правил на засадах СпівТворчості, де кожен серед усіх є КЛПТИНОЮ (і одночасно ЛЕПТОЮ у Божій скарбниці неповторних і унікальних талантів-особистостей) у безкінечному і нерозривному (синкретичному) ланцюжку. Така спіраль-коло-верть — вічний рух. Саме звідси емоційне переживання обряду, звичаю, гри тощо — етнічно-духовного ДНК. Такі емоції (= пам'ять) відроджують зміст і суть втілованих протягом віків подій і їхній смисловий ряд. На нашу думку, фольклор нині потребує забезпечення умов пізнання, осмислення та втілення. Адже нині розум людини навально й зумисне є перевантажена інформацією, яка не завжди стає знаннями. Самі ж процеси навчання, на жаль, нерідко зводяться до механічної послідовності інтелектуальних, психосоматичних процесів або дій: запам'ятав — здав — забув. Маємо пам'ятати настанови мудрих пращурів про те, що «буква вбиває — Дух животворить», тобто дія без енергії не дія.

Фольклор як різновид комунікації має засоби комунікації, що не різняться від загально визначених у науці: засоби мовної системи (одиниці різних рівнів мови, категорії мови тощо), паралінгвістичні засоби (міміка, жести, постава, рухи, свідомо організована простору спілкування), компоненти інших семіотичних систем (малюнки, схеми, позначення, форма та колір одягу тощо).

З семантичної точки зору, будь-яке явище, процес, дія тощо має символічний смисл, тому фольклорний текст — це культурний інформативний текст. Саме для фольклорного повідомлення (природного, обрядового, ритуального, церемоніальної і сигнальної поведінки, художніх образів) семантична (смысловая) функція є основною. У фольклорі втілено традиційну культурну інформацію — уявлення народу про світ, людину, життєві цінності, вірування тощо. Під час виконання фольклорного тексту відбувається трансляція названих традиційних культурних смислів. Сама традиція як спосіб і форма буття фольклору — з настановою на повторюваність, стійкість, стереотипність — і є той механізм, який, по-перше, забезпечує збереження інформації, а по-друге, є знаком цінності змісту (під поняттям фольклорних знань, в першу чергу, варто розуміти скарб нагромадженого досвіду, вмінь (дій), а вже по тому, — знання як інформацію), який передається. Стійкість форми тексту — ознака значимості змісту для комунікантів.

Поняття «фольклорна картина світу» має категоріальний смисл та співвідноситься із сукупністю знань людини у певний історичний період та розглядається як етап пізнання людиною фольклорного світу на безкінечному шляху розвитку людських стосунків. [6, с. 74]. Як висловився арх. Іоанн (Шаховський): «Народ виражає своє життя в епосі. І це народне голосування досконаліше за будь-яке інше. Народ несе в собі вікові сподівання на добро, на Божу правду, і простим ласкавим словом пробивається крізь довколишню пільму» [5, с. 6].

Розглядаючи фольклорний твір як дискурс (процес) і як текст (факт), тобто як специфічну дискурсивно-текстову одиницю спілкування, можна вивчити «буття» певної одиниці у контексті комунікативного акту, оскільки «тільки у тексті розгортається ціла конкретна композиція, а саме спілкування набуває закінченого інформаційного акту» [3, с. 49].

Психологи стверджують, що комунікація може відбутися, коли інформація прийнята, зрозуміла та осмислена. Тому в комунікативному процесі поєднано діяльність, спілкування й пізнання. (Власне, це й є основні компоненти фольклорного обряду, гри, а пізніше видовища тощо). Обмін інформацією передбачає також психологічний вплив одного партнера на поведінку іншого з метою її зміни. А це можливо тільки тоді, коли партнери «спілкуються

однією мовою» [1]. Це коли йдеться про вербальну мову («У фольклорі ми маємо справу не просто з мовою, але із speaking, що представляє соціально значущий складник та впливає на значення висловлювань. Звідси цікавість до мовленнєвої поведінки, до вияснення правил, які регулюють її та забезпечують соціальну значущість» [6, с. 76]). Та фольклор доводить зовсім інше. Він розширює цю однолінійку вербальності. Люди різних мов, потрапивши в ігрово-обрядове середовище, відразу стають СПІВтворцями. І спілкування у цих умовах — це акт, що включає не просто словесно-інформаційний обмін, а пізнавальні, виражальні, поведінкові тощо параметри, можливо підсвідомі, емоційно-первісні коди буття єдиного людства.

Висновки. Фольклор — це комунікаційний канал людей, один із найдавніших каналів, вивірений часом, реально існуючий, правдивий, неупереджений. Він представлений у мовних знаках (слові, пісні, дії, русі тощо), які мають свої закони зв'язку, семантичне та стилістичне значення. Фольклор — це сукупність естетичної, інтелектуальної, духовної, історичної інформації, хоч суб'єктивно створеної, однак об'єктивно представленої в часопросторі людства. Він нерозривно з людством розвивається: події, звичаї, емоції, знання, досвід, естетика тощо закодовано передаються майбутнім поколінням і стають знаково-генетичним підґрунтям для розвитку і вдосконалення цих майбутніх поколінь.

Література:

1. *Афанасьєв Ю. Л., Чернецька С. Ю.* Характерні особливості та функції фольклорних фестивалів [Електронний ресурс] / Ю. Л. Афанасьєв, С. Ю. Чернецька. — Режим доступу до ресурсу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vdakk/2011_4/31.pdf
2. *Кімакович І. І.* Фольклорний анекдот як жанр [Електронний ресурс] / І. І. Кімакович. — Режим доступу до ресурсу: <http://proridne.org/folklore/books/Ірина%20Кімакович/Фольклорний%20анекдот%20як%20жанр/Поетика%20жанру.html>
3. *Колшанский Г. В.* Коммуникативная функция и структура языка / Г. В. Колшанский — М., 1984. — 175 с.
4. *Кравчик-Василевська В.* Електронний фольклор як явище цифрової культури [Електронний ресурс] / В. Кравчик-Василевська. — Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18009/09-Kravchik-Vasilevska.pdf>
5. *Ой Введення-Народження:* збірка Введенських та Різдвяних піснеспівів / Н. Богачова, П. Дудар, В. Цимбал; репертуарно-просвітницький посібник. — К. : Родина, 2009. — 76 с. + 1 електрон. Опт. Диск (СД). — (Перлини Дитячого фольклору).
6. *Омельченко Л. Ф., Самохіна В. О.* Фольклор як символічна взаємодія комунікантів / Л. Ф. Омельченко, В. О. Самохіна // Вісник СумДУ. Серія «Філологія». — 2008. — № 1. — С. 72–76.

7. *Українська народна казка: метафізична комунікація духу* [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://gufer.net/literatura/548-ukrayinska-narodna-kazca-metafzichna-komunkacya-duhu.html>.

8. *Чорнобай О. Л.* Філософія фольклорного права [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 / Чорнобай Олена Леонідівна ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2011. — 223 с.

УДК 007:304:316.77

Сегол Р. І.,

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри видавничої справи та редагування, Видавничо-поліграфічний інститут, Національний технічний університет України «КПІ»

РЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ В СИСТЕМІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ПРОБЛЕМАТИКА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

У статті наведено і виокремлено основні засади під час підготовки фахівців з редагування перекладу в системі міжкультурного комунікаційного процесу. Зазначено відмінності різних концепцій міжкультурної освіти. Подано аналіз наукових джерел і систематизовано відмінності між поняттями «міжкультурна комунікація» та «міжмовна комунікація».

Ключові слова: міжкультурна комунікація, міжмовна комунікація, мультикультурна освіта, переклад, редагування перекладу.

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій та всебічної взаємодії народів і культур неможливо уявити ізолюваність однієї культури від іншої, однієї мовної системи від іншої, наскільки сильно вони б не різнилися між собою. Повноцінне життя людини неможливе в ізоляції від інших людей, так само й жодна культура не має змоги адекватно й повноцінно функціонувати відокремлено від культурних здобутків інших народів. Із розвитком культур відбувається постійний процес оцінювання складових частин власного минулого та досвіду інших культурних груп. Розвиток сучасного суспільства відбувається лише завдяки постійному обміну інформацією, розгорнутому аналізу науково-технічних та інтелектуальних здобутків усіх народностей, бажанням і можливостям поділитися власними здобутками та надбаннями з іншими.

Постановка проблеми. Виокремлення й оптимізація повідомлень для міжкультурної комунікації потребує детальних знань, ефективних методів вивчення